

Elu juhused annavad lõpuks parima tulemuse

Ornitoloog **Ruth Lingi** küsitlenud **Martin Ling** ja **Toomas Kukk**

Kust pärineb teie loodushuvi? Keda meenutaksite oma kooliõpetajatest, kes teid suunasid?

Mingist erilisest loodusehuvist mu varases elujärgus küll rääkida ei saa. Pigem sidus mind „maaeluga“ asjaolu, et mu vanemad kolisid Peipsi-äärsest Varnjast elama teise Eesti riigi serva Saaremaale Leisi. Mu arstist isa Georg Heidemann puutus Varnjas kokku arvukate laiussist nakatunud patsientidega ja tal tekkis huvi, millised võivad olla kalaparasitidega nakatunute ravi tulemused riigi teises servas.

Leisist ta aga enam ei lahku nudki, kuna ülikooliaegne kolleeg, Kuressaare linnaarst veenis teda jäämagi piirkonda, kus seni oli arstiabi peaaegu puudunud.

Peatselt saabus Varnjast kohale ka perekond: abikaasa kahe lapsega. Minu noorem vend sündis Leisis, isa aga suri 1929. aastal.

Mu eelkooliaeg seostubki peamiselt loodusliku keskkonnaga: sipelgapesades toimuva jälgimisega, oravate narritamise, kalade õngitsemisega Leisi jõel, kaldaurgudesse peitunud jõevähkide pimesi tabamise rõõmudega, eriliste looduse häälte tajumisega. Aleviku- ja külalastega peetud mängud pakkusid rohkesti elamusi.

Kooliteed alustasin 1932. aastal Leisi kuueklassilises algkoolis. Selle koolimaja foto on 2001. aastal ilmunud väljaandes „150 aastat Leisi haridusele“, koostajad on Tõnu Erin ja teised. Kool hävis, selle kõrvale platsile kerkis 1983. aastal Leisi keskkooli hoone.

Leisi algkoolist on jäänud parimad mälestused tänu õpetajapaarile Seppelitele: emalik Minni Seppel oli kodutütarde juht ning käsitöö- ja

kodulooõpetaja; kõike oskav Albert Seppel oli koolijuhataja, hirmuautoriteediga. Tema juhendamisel köitsime uuesti oma lagunema kippuvaid raamatuid, ehitasime kooliõue ringliikumise viieistmelise nõörkiige, saagisime vineerist loomakujukesi; ta organiseeris talispordipäevi ja pallivõistlusi klasside vahel.

Et Leisi algkooli oli tol ajal mainekas haridusasutus, siis õppis sääl lapsi kaugemaltki. Seetõttu oli algkoolimajas kaks internaadiruumi ja köök, õpilase oma toiduvarudega.

Praegu pean väga oluliseks, et mu gümnaasiumiaastatel õpetati Kuressaare ühisgümnaasiumis ja hiljem ka Viljandi 1. keskkoolis võõrkeelena ladina keelt.

Käisite keskkoolis keerulisel sõjaajal. Mida meenutaksite oma kooliajast?

Kuna olin algkooli läinud kuueaastasena, pidin seal õppima veel ühe aasta enne Kuressaare ühisgümnaasiumisse saamist; sääl jätkus haridustee 1937. aastal. Kohanemist soodustas vanema venna varasem õppima asumine sealses progümnaasiumis. Esmane mulje uuest koolist: ametlikkus. Peatselt selgus, et mulje oli petlik. Aga siiski jäid gümnaasiumi õpetajad ka edasisteks õpiaastateks autoriteetideks.

Üsna varastel gümnaasiumiaastatel süvenes mu huvi nii emakeele kui ka võõrkeelte vastu. Praegu pean väga oluliseks, et mu gümnaasiumiaastatel õpetati Kuressaare ühisgümnaasiumis ja hiljem ka Viljandi 1. keskkoolis võõrkeelena ladina keelt.

Kuressaare õpetas seda meesõpetaja Keskküla ja Viljandis naisõpetaja Müürisep. Aga kuna mõlemas gümnaasiumis olid väga mõistvad ja heatahtlikud saksa keele naisõpetajad – Kuressaare õpetaja Norman ja Viljandis Vinogradov –, siis süvenes huvi ka selle võõrkeele vastu.

Kuressaare ühisgümnaasiumi ma lõpetada ei saanud. Nõukogude sõjaväebaasid loodi kõigepealt Lääne-Saaremaal. Ka Kuressaare likvideeriti mitmed asutused ja asendati „uutega“. Paljudel kõrgematel sõjaväelastel olid kaasas ka naised, kelle nõudlikkust või arusaamatust nähtu suhtes oli eriti tunda kauplustes. Peatselt olid linnas nõukogude eri tsooni kuuluvad punktid, millele oli keelatud ligineda, muidu ootas ette hoiatamata mahalaskmine. Selle ohvriks langes ka üks meie gümnaasiumi tütarlaps.

Sel ajal toimus muutusi ka meie perekonnas. Kuna mu ema oli aktiivne naiskodukaitse liige ja mu kasuisa (arst) kaitseliitlane, sattusid nad ohtu nagu paljud teisedki saarlased. Et aga kumbki vanematest polnud pärisaarlane, vaid mõlemad pärinesid Mandri-Eestist, leidsid nad kriitilises olukorras võimaluse Saaremaalt lahkuda. Mõnda aega säilis ju veel maa- ja veeteedühendus Saaremaa ja mandri vahel. Olime just Virtsust väljunud kitsarööpmelises rongis, kui kõlas raadioteade, et Saksamaa on kuulutanud Nõukogude Liidule sõja.

Hirmud ja ootused! Vintsutatult jõudsimme uude elukohta Võhma alevikku (nüüdne linn), kus isa töötas surmani. Ema organiseeris lasteaiata umbes tosinale lapsele ja töökohad aia personalile. Perekond sai elamise neljatoalises ilusas majas, kus peale arstikabineti ja haigete ooteruumi oli kolm elutuba ja köök. Tol ajal polnud

Ruth Ling on sündinud 12. juulil 1926 Varnjas. Õppinud Leisi algkoolis 1933–1938, Saaremaa ühisgümnaasiumis 1938–1941, Viljandi 1. keskkoolis 1942–1945 ja aastail 1945–1950 Tartu ülikoolis, mille lõpetas zooloogi-bioloogiaõpetajana. Töötas õpetajana Pärnus ja Tartus 1950–1954. Aastail 1954–1957 oli zooloogia ja botaanika instituudis aspirantuuris, bioloogiakandidaadi teaduskraadi sai 1959. aastal. 1968–1973 töötas Tartu ülikooli zooloogiakateedris vanemõpetajana, 1973–1993 dotsendina. Pidanud loenguid selgroogsete zooloogia, etoloogia ja bioloogia õpetamise metoodika kohta, juhendanud üliõpilaste pedagoogilist praktikat ja zooloogia välipraktikaid. Eesti looduseuurijate seltsi tegevliige alates 1947. aastast; Eesti ornitoloogiaühingu liige, 1998. aastast auliige. Eesti bioloogiaõpetajate ühingu auliige (2007).

Foto: erakogu

Ruth Ling juhendab ornitoloogilisi vaatlusi. Vasakult Rein Tint, Helgi Isakannu, Ruth Ling, *tundmatu*, Vilma Järviste, Eevi Varjend, Anti Öun, Linda Toss, Aime Randveer

Foto: erakogu

Ruth Lingi sünnipäeva tähistamine 2004. aastal oli meeldejääv üritus nii sünnipäevalapsele kui ka teistele osalistele

veel ülatamatuid raskusi eluolu sisseadmisel.

Mu vanem vend oli jäänud Kuressaare ühisgümnaasiumi viimast klassi lõpetama, kuna tal oli kahju sõpradest lahkuda. Mina astusin Viljandi 1. keskkooli, esialgu harjumatusse puht tütarlaste seltskonda. Ilmelt oli klasside koosseis mõnel määral komplekteeritud mujalt tulnutega ja kohanemine võttis mõnevõrra aega, kuid uued sõprussuhted tekkisid pikka-mööda ka siin. Raskem oli ligi pääseda neile, kes olid kaotanud varasema kaaslase küüditamise tõttu.

Õppisite ülikoolis bioloogiat. Kes

olid tollaegsed eredamad õppejõud?

1945. aastal, pärast Viljandi 1. keskkooli lõpetamist, astusin Tartu ülikooli ajaloo-keeleteaduskonda saksa keelt õppima. Vanemõpetaja Gerda Raadi, perfektselt saksa keelt valdav daam, võttis mu umbes viieteistkümneliikmelisest õppegrupist peatselt sihikule. Nagu enamik terava keelega inimesi oli Gerda Raadi südames heasoovlik ja andis mulle nõu otsida ülikoolis mõni sobivam eriala.

Kaua otsida polnud aega. Vahetuse otsimine käis dekanaadi kaudu, asjaga oli kiire, sest õppetöö algusest oli selleks ajaks möödunud mõni nädal ja

mahajäämus mõnes teiseski teaduskonnas võis osutada kriitiliseks teguriks mu edasijõudmises.

Leidsin ennast matemaatika-loodusteaduskonna dekanaadist. Pidin end esitlema dekaan professor Heinrich Riikojale. Sõnatult sirvis ta mu dokumente, heites aeg-ajalt paar pilku ohvri poole. Seesugune suhtlemine kestis vast kümmekond minutit ja seejärel langes otsus: „Kui te poleks lõpetanud gümnaasiumi kuldmedaliga, siis oleksite tulnud siia asjata. Loodetavasti lõpetate ülikooli meie teaduskonnas ... või jõuate ka kaugemale!“. Eluajaks meelde jäänud sõnad!

Dekaan positsioon on ajutine. Selle töö kõrval osutus professor Riikoja kohe ka mu õppejõuks. Ja imede ime: lõpuks ka mu abikaasa Harry Lingi ja minu lastelaste hilisemaks vanavanaisaks!

Ta luges üliõpilastele selgrootute loomade zooloogiakursust; tegi seda lihtsal toolikesel istuvas asendis, nagu peaaegu varjatud loengupuldi taga, aga ta hääli oli alati kuuldav. Aeg-ajalt andis ta alati kohal olevale assistendile Aliide Lumbergile korralduse tõmmata kõnesoleva liigi kohta käiva näidistahvli nõõri. Tabeli sisu selgitamiseks ei pidanud professor püsti tõusma: ta suunas pika kepi meisterlikult õigesse kohta. Eksami sooritamine selgrootute zooloogias ei olnud aga nii kohutav kui inimese anatoomias ja füsioloogias professor Juhan Aulile.

Ere positiivne mälestus on koduloomade anatoomiat ja füsioloogiat õpetanud professor Julius Tehverist; ta luges korraga veterinaaria- ja bioloogiatudengitele. Aeg-ajalt korraldas ta kirjalikke kontrolltõid, hindas nii faktilisi teadmisi kui ka keelelist korreksust.

Hea on meenutada botaanikaprofessor August Vaga, kes oli üliõpilastega suhtlemisel napolisõnaline, loengutel aga kuulama ärgitava esitlusviisiga.

Palun meenutage tollast üliõpilaselu! Aeg oli küll keeruline ja võimalused teistsugused, aga noored inimesed on noored ka keerulistel aegadel.

Astusin ülikooli samal ajal oma vana vennaga, kes pürgis arstiteaduskonda. Kahjuks oli tal kahe kuu staaž Saksa sõjaväes, kus ta sai õlavarre siseküljele sundmärgise. Seda jälgis vastutukomisjon tähelepanelikult kõigil noormeestel, tõkestades märgi olemasolul pääsu kõrgkooli. Hea, et tundsi kirurgi, kes riskis ja opereeris selle märgi välja; ja kuigi vennalt nõuti armi kohta aru, oskas ta anda mingi seletuse. Ta sooritas sisseastumiseksamid ja sai soovitud teaduskonda.

Meil mõlemil oli probleeme elupaiga leidmisega. Sel ajal oli aga suure hoone restaureerimine Kastani tänaval majas number 12, et seda kohandada üliõpilaste elamuks. Vend registreeris end koos paljude tudengitega sinna ehitustööle ja sai samas ka ööbida. Mind aga võttis ajutisse korterisse mu ema kunagine klassikaaslane Puškini-nimelisest Tartu gümnaasiumist; minu ülikooliajal elas ta Riia tänaval. Juba teisel kursusel elasime vennaga ajutiselt Kalevi/Saekoja tänava nurgamajas ühetoalises köögiga korteris, mille tegelikud omanikud, abielupaar, elasid parajasti kuskil Tartumaal. Hilisematel kursustel oleme elanud veel mitmes paigas.

Rändtudengina Tartu linnas, komсомoli mitte-kuuluvana, õppetööga pinges – niinimetatud üliõpilaselu täisverelisena ma ei elanud. Irdumist privaatsusse ma siiski ei mäleta. Ülikooli peahoone vahetus läheduses, niinimetatud kohvikumajas ja ka sööklas korraldati mõnikord ka tantsupidusid, pühitseti grupis sünnipäevi, aeg-ajalt ka mõnes korteris koos kaasüliõpilastega.

Olete Eesti looduseuurijate seltsi kõige pikema liikmestaažiga tegevliige. Kuidas te saite LUS-i liikmeks? Meenutage palun oma tegevust tollases seltsis.

LUS-i astusin alles üliõpilasena. Selles on teeneid professor Eerik Kumari, mu ornitoloogiaalasel juhendajal. Tolleaegne LUS-i sekretär Leida Mägi oli koormatud seltsi kirjavahetusega, mistõttu sain ülesande vastata korrespondentidele, kes saatsid lindu-

de kohta küsimusi. Mõnigi kord sain vastata iseseisvalt, aga asjatundjate abi oli alati saadaval.

LUS-i ornitoloogiasektsioon laiendas tegevust väljapoole Tartut. Eredam näide on tollane Puhtu ornitoloogiajaam, kus juba minu üliõpilasaastatel peeti õppeseminare bioloogiaõpetajatele, hiljem ka bioloogiaüliõpilastele. Samu eesmärgi kandis Matsalu riiklik looduskaitseala, mis praeguseks on saavutanud ülemaailmse maine. Olen varem mõlemas neis osalenud nii seminaridel kui ka ornitoloogilises uurimistöös.

Keskooli bioloogiaõpetaja olen kokku olnud viis aastat: 1950–1951 Pärnu 1. (poeglaste) keskkoolis ja 1951–1954 Tartu 1. keskkoolis (Treffneris). Professor Eerik Kumari ettepanekul värvas ZBI direktor Harald Haberman mind instituuti zooloogiasektorisse nooremaks teaduslikuks töötajaks. Kõrvalülesandeks

 Arvan, et olen Tartu ülikooli sattunud saatuslikel asjaoludel, siiski mõnevõrra kohanenud, aga ka väheste oma saavutustega rahul.

sain kaasjuhendaja osa ülikoolis: üliõpilastele lindude õpetamine välimuse ja häälightsuste – laulu ja kutsehüüdede järgi. Õppejõud olid siis dotsent Salme Aul ja vanemlaborant Leiu Heapost. Õppekäikudel Tartus ja linnalähedastesse puistutesse, parkidesse ja kalmistutele omandasin ka ise uusi teadmisi. Nii on just tööaastad valdavalt ornitoloogina andnud mulle võimaluse rakendada oma teadmisi hilisematel tööaastatel, mil olin seotud TRÜ geoloogia-geograafia teaduskonna zooloogiasektoriga.

Kaitsesite 1959. aastal kandidaadtöö Vooremaa järvede linnustikust ja selle dünaamikast. Mida meenutaksite töö koostamisest ja oma aspirandiajast?

Vooremaa järvede linnustiku uuri-

misele suunas mind mu akadeemiline isa professor Eerik Kumari. Ma ei olnud siiski esimene selles vallas: katkendlikult oli Vooremaal tegutsenud kunagine ornitoloogiahuvieline üliõpilane Magda Kobin, keda ma aga ei olnud kunagi kohanud – ta oli kas surnud või lahkunud välismaale – ega tema uurimisandmeid näinud. Professor Kumari oli korduvalt vooremaastikul matkanud, mitmelt sealselt järvelt linnustiku kohta lühiaandmeid kogunud. Ta ootas ilmselt aega, mil mõni huviline põhjalikumalt probleemi juurde asuks.

Miks te ei jäänud ornitoloogilisele teadustööle, vaid valisite teiste õpetamise, pedagoogilise töö?

Pedagoogilist tööd ülikoolis ma lausa ei valinud. Vanema poja kaotus murdis dotsent Salme Auli raudse teotahte. Arvan, et olen Tartu ülikooli sattunud saatuslikel asjaoludel, siiski mõnevõrra kohanenud, aga ka väheste oma saavutustega rahul – muidugi oleks võinud rohkem teha ja sisukamalt.

Pikemalt olen hilisemast tööst ja praktikatest rääkinud kogumikus „Kuidas bioloogiat õpiti ja õpetati 1970ndate alguse Tartu Ülikoolis“ (2020) ning seda ei tahaks siinkohal korrata.

Olete tõlkinud eesti keelde kümme konda loodusraamatut. Kas nende seas on erilisi lemmikuid? Kui on, siis miks?

Ei ole õige omistada minule kümme-konna loodusraamatu tõlkimist võõrkeeltest: suudan meenutada kolme ja ilmselt neid rohkem polegi! Te kindlasti eksite! [ester.ee andmebaasi järgi on Ruth Lingi tõlgitud raamatuid seitse, peale selle on audioraamatuid ja kordustrükke]

Minu lemmikoriginaal on senini Konrad Lorenzi saksakeelne „Inimene leiab sõbra“, kuna selles avaldub mõistuspärane looma hingeelu tundmine, imekspandav koerte tegutsemise põhjendamine, rohked õpetlikud viited inimese ja koera suhtlusele, andmed koerte mälu, truuduse ja hirmude kohta. ■